

सर्वोच्च अदालत, संयुक्त इजलास
सम्माननीय का.मु. प्रधान न्यायाधीश श्री सुशिला कार्की
माननीय न्यायाधीश श्री ओमप्रकाश मिश्र
फैसला

०७०-CR-०५६५

मुद्दा - कर्तव्य ज्यान ।

जिल्ला ताप्लेजुङ्ग, हाडदेवा गा.वि.स.वडा नं.९ घर भई हाल जिल्ला कारागार
कार्यालय पाँचथर फिदिममा थुनामा बस्ने वर्ष २३ को रीता मादेन लिम्बु--१ पुनरावेदक/प्रतिवादी
विरुद्ध

शेरबहादुर लिम्बूको जाहेरीले नेपाल सरकार-----१ प्रत्यर्थी/वादी

०७०-CR-०७६१

शेरबहादुर लिम्बूको जाहेरीले नेपाल सरकार-----१ पुनरावेदक/वादी

विरुद्ध

जिल्ला ताप्लेजुङ्ग, फुरुम्बु गा.वि.स.वडा नं.९ बस्ने ईन्द्रबहादुरको छोरा वर्ष
२५ को मनबहादुर लिम्बू-----१ प्रत्यर्थी/प्रतिवादी

शुरु फैसला गर्ने:- मा.न्या.श्री पशुपति आचार्य

शुरु अदालत:- ताप्लेजुङ्ग जिल्ला अदालत

पुनरावेदन तहमा फैसला गर्ने:- मा.न्या. श्री गोविन्दकुमार उपाध्याय

मा.न्या. श्री उदयप्रकाश चापागाई

पुनरावेदन अदालत: इलाम

फैसला मिति: २०७०/२/१९

न्याय प्रशासन ऐन, २०४८ को दफा ९(१) (ख) बमोजिम यसै अदालतको
क्षेत्राधिकार भित्र परी दायर हुन आएको प्रस्तुत मुद्दाको संक्षिप्त तथ्य यस प्रकार रहेको छ:-

जिल्ला ताप्लेजुङ्ग हाडदेवा-९ स्थित पूर्वमा टाकुरे भिर, पश्चिममा शेरबहादुर मादेनको
ढाडेबारी, उत्तरमा शेरबहादुर मादेनको मकैबारी, दक्षिणमा सिस्नेभिर बारी स्थितमा रहेको
मेलबोटे ओडारमा जिल्ला ताप्लेजुङ्ग हाडदेवा-९ बस्ने राजकुमार भन्ने राजेन्द्र मादेनको
श्रीमती वर्ष २२ की रीता मादेन लिम्बूले नवजात शिशु जन्माई कर्तव्य गरी मारेको
स्थानमा रगतका टाटा, धुलो माटोमा लतपतिएको देखिएको भन्ने व्यहोराको मिति
२०६८।५।४ को घटनास्थल मुचुल्का ।

जिल्ला ताप्लेजुङ्ग हाडदेवा-९ स्थित पूर्वमा टाकुरे भिर, पश्चिममा शेरबहादुर मादेनको ढाडेबारी, उत्तरमा शेरबहादुर मादेनको मकैबारी, दक्षिणमा सिस्ने खोला यी चार किल्लाभित्र रहेको मेलबोटे ओडारमा हाडदेवा-९ बस्ने राजकुमार मादेनको श्रीमती वर्ष २२ की रीता मादेन लिम्बूले अवैध रूपमा गर्भधारण गरी नवजात शिशु जन्माई मारी फालेको अवस्थामा फेला पारेको, उक्त शिशुको शव भन्दा अन्दाजी ५० मिटर रहेको ओडारमा शिशु जन्माएको हरियो रंगको प्लाष्टिकको बोरामा पोका पारी ओडारमा फालेको अवस्थामा रहेको नवजात शिशुको लाशको कपाल माटोले लतपतिएको कालो देखिएको, नाक माटोले भरिएको, बायाँ आँखामा हल्का रगत जस्तो देखिएको भन्ने समेत व्यहोराको घटनास्थल लास जाँच प्रकृति मुचुल्का ।

मेरो छोरा राजेन्द्र लिम्बू र रीता मादेनबीच परम्परा अनुसार विवाह भई हाल मेरो छोरा वैदेशिक रोजगारको लागि मलेशियामा रहेको, विदेश जानु अघि म जाहेरवालासँग छुट्टी भित्र भई सोही घरको पालिमा बसेकोमा मेरो छोरा बुहारी वसेको घरमा छोरा विदेश गएपछि सागर लिम्बू बारम्बार आउने जाने, राती त्यही बस्ने गर्थे, मैले बुहारी यो मानिस को हो ? तिम्रो के नाता पर्छ भनी सोध्दा मलाई विभिन्न बाहाना गरी कहिले आफ्नो नाताकै मानिस हो, बुवाले वढी शंका गर्नु बेकार छ भन्ने गर्थिन । म पनि सो सागर नाताकै मानिस होला भन्ने कुरामा विश्वस्त थिए । यस्तैमा हाडदेवा-९ स्थित मेलबोटे ओडारमा बच्चाको लास छ भन्ने सुनी म र गाँउका मानिसहरू समेत भई गई हेर्दा सेतो प्लाष्टिकको बोरामा छोरी जातको शिशु फेला पारी निज रीता मादेनलाई सोध्दा सो बच्चा अपराधी सागर लिम्बूको हो, निजको सल्लाह अनुसार मैले उक्त ओडारमा बच्चा जन्माई निजै सागरको मिलेमतो सहयोगबाट मारी फालेको हो भनी छर्लङ्ग भनेको हुँदा दुवैजनाको मिलेमतोबाट जिउँदो बच्चा जन्माई मारी फालेकोले निजहरू सागर लिम्बू र रीता लिम्बूलाई मुलुकी ऐन, ज्यान सम्बन्धीको महल बमोजिम कारवाही गरी पाउँ भन्ने समेत व्यहोराको शेरबहादुर लिम्बुको जाहेरी दरखास्त ।

The post mortem features are in consistent with early neonatal death due to subdural hematoma (नवजात शिशुको दिमागमा रगत जम्न गई मृत्यू भएको) भन्ने समेत व्यहोराको जिल्ला अस्पताल, ताप्लेजुङ्गबाट भएको शिशुको शव परीक्षण प्रतिवेदन ।

मिति २०६४ सालमा ताप्लेजुङ्ग हाडदेवा-९ बस्ने शेरबहादुर मादेन लिम्बूको छोरा राजेन्द्र मादेनसँग विवाह भई एक छोराको जन्म भएको र २०६६ मेरो श्रीमान वैदेशिक रोजगारमा मलेशिया गएपछि मेलापातका क्रममा मनवहादुर लिम्बूसँग चिनजान भई निजसँग यौनसम्पर्क राख्दा गर्भ रहन गएकोमा उक्त गर्भपतन गराउने सल्लाह गरी २०६७ मंसिरमा जिल्ला अस्पताल ताप्लेजुङ्गमा आई गर्भपतन गराउने प्रयास गरेकोमा जिल्ला अस्पतालले पाठेघर सफा गरी पुन ३ महिनामा आउनु भन्ने सल्लाह भए अनुसार म र सागर भन्ने मनवहादुर लिम्बू जिल्ला अस्पताल आउँदा तपाईंको पेटमा ५ महिनाको गर्भ रहेको छ भनेपछि मैले र सागर भन्ने मनवहादुर लिम्बूले गर्भपतन गराउने प्रयास गर्दा अव

गर्भपतन गराउन मिल्दै न भनी फर्काई दिएको हुँदा हामी विवाह गरी बस्ने सल्लाह गरी घर गई बसेकोमा वच्चा जन्मने वेला नजिकिदै जाँदा निज सागर भन्ने मनबहादुर लिम्बूले खासै वास्ता नगरी बसेकोले मनमा पीर चिन्ता लिदै बस्दै आएकोमा मिति २०६८/५/४ गते विहान घाँस काट्न बारीमा गएकोमा असाध्यै पेट दुःखी बारी नजिकै रहेको मेलबोटे ओडारमा वच्चा जन्मन लाग्दा म बेहोश भएछु, पछि होशमा आउँदा वच्चा जन्म मरिसकेको देखी अवैध रूपमा रहेको गर्भ गाँउमा थाहा पाउने डरले मृतक वच्चा बोरामा हाली वच्चा जन्मेको स्थानदेखि केही तल रहेको ओडारमा फालेको हो । बहोस भई म होसमा आउँदा वच्चाको मृत्यु भई सकेकोले कसैले थाहा नपाउन भनी ओडारमा फालेको हो भन्ने समेत व्यहोराको प्रतिवादी रीता मादेन लिम्बूले अधिकार प्राप्त अधिकारी समक्ष गरेको बयान ।

निज रीता मादेनको श्रीमान विदेश गए पश्चात म र रीता मादेन लिम्बूबीच विगतदेखि नै यौनसम्पर्क गर्दै आएकोमा यौनसम्पर्क भएको ३/४ महिनापछि निजले गर्भधारण गरेको कुरा मैले थाहा पाई गर्भपतनको लागि जिल्ला अस्पताल, ताप्लेजुङ्गमा आई पाठेघर समेत सफा गरी तीन महिना पछि पुनः आउनु भनेकोले ३ महिनापछि आउँदा निजको पेटमा ५ महिनाको गर्भ रहेको थाहा पाई गर्भपतन गराउन अनुरोध गर्दा गर्भपतन गराउन मिल्दै न भनी डाक्टरले सल्लाह दिएकोले घर गई विवाह गरी बस्ने सल्लाह गरी घर बस्दै आएकोमा निज रीता मादेनले वच्चा जन्मने वेला भयो अब के गर्ने भन्दा मैले वच्चालाई जन्मन देउ त्यसपछि बिचार गरौला भनी बसेको थिएँ । मलाई निजले गर्भको वच्चा जन्माई माछेँ भन्ने कुरा शंका लागी सम्झाउँदा टेन्सन नलिनु भनेकोले वास्ता गरको थिइन म अलैचीबारीमा काम गरी रहेको बेलामा मलाई फोन गरी रीताले वच्चा जन्माई मारी फालेको मात्र थाहा भएको हो । मैले उक्त वच्चा मार्नमा कुनै सल्लाह सहमती गरेको छैन भन्ने समेत व्यहोराको प्रतिवादी सागर भन्ने मनबहादुर लिम्बूले अधिकार प्राप्त अधिकारी समक्ष गरेको बयान ।

मिति २०६८/५/४ गते विहान म मेलबोटे ओडार भिरमा घाँस काट्न गएको थिएँ । घाँस काट्ने क्रममा मलाई दिशा लागी म दिशा गर्न जाँदा मैले ओडारमा रीता मादेन बसी रहेको देखी के गरेको भनी सोध्दा त्यतिकै बसेको भनी जवाफ दिएको हुँदा म दिशा बस्न गएँ र फर्कदाँ निज रगतपक्ष अवस्थामा देखी डर लागी घर गई गाँउका छरछिमेकीलाई सुनाई सबै भई खोज्दा ओडारमा नवजात शिशुको लास फेला परेको हुँदा शंका लागी निजलाई सोध्दा प्रतिवादी सागर भन्ने मनबहादुर लिम्बूसँग अवैध यौनसम्पर्क राखी गर्भ रहन गएकोले सोही गर्भको वच्चा जन्माई फालेको हो भनेकाले उक्त वच्चा मार्न दुवै प्रतिवादीको मिलेमतो र सल्लाहबाट वच्चा मारी फालेको मलाई विश्वास लाग्छ, दुवैलाई कानून बमोजिम कारवाही गरी पाउँ भन्ने व्यहोराको मनिता मादेन लिम्बूले मौकामा लेखाई दिएको कागज ।

मिति २०६८/५/४ गते विहान ७:३० बजेको समयमा म आफ्नै घरमा थिए । जाहेरवाला शेरवहादुरको कान्छी बुहारी रीता मादेन मेलबोटे ओडारमा रगतपक्ष अवस्थामा रहेकी छन् । भनी गाउँका मानिसहरु समेत उक्त स्थानमा जाँदा प्लाष्टिकको बोरामा छोरी जातको नवजात शिशु फेला परेको हुँदा शंका लागी निज रीतालाई सोध्दा निजले प्रतिवादी सागर भन्ने मनवहादुर लिम्बूसँग अनैतिक सम्बन्ध राखी गर्भ रहन गएकोले सोही गर्भको बच्चा बारीमा घाँस काट्न आएको बेला जन्मी मरेकोले बोरामा हाली ओडारमा फालेको हो भनी भनेकोले उक्त अवैध रुपमा रहेको गर्भ समाज सामू उजागर गर्न लोकलाजका कारण दुवैको मिलेमतो योजनाबाट उक्त बच्चा जन्माई मारी फालेकोमा पूर्ण विश्वास लाग्छ, दुवैलाई कानून बमोजिम कारवाही गरी पाउँ भन्ने व्यहोराको कृष्णवहादुर लिम्बूले मौकामा लेखाई दिएको घटना विवरण कागज ।

मिति २०६८/५/४ गतेको विहान ७:३० बजेको समयमा म आफ्नै डेरा कोठामा थिए । जाहेरवाला शेरवहादुरको कान्छी बुहारी रीता मादेन घरदेखि १५० मीटर तल रहेको मेलबोटे ओडारमा रगतपक्ष अवस्थामा रहेकी छन् भनी गाउँका मानिसहरु समेत उक्त स्थानमा जाँदा प्लाष्टिकको बोरामा छोरी जातको नवजात शिशु फेला परेको हुँदा शंका लागी निज रीतालाई सोध्दा निजले प्रतिवादी सागर भन्ने मनवहादुर लिम्बूसँग अनैतिक सम्बन्ध राखी गर्भ रहन गएकोले सोही गर्भको बच्चा बारीमा घाँस काट्न आएको बेला जन्मी मरेकोले बोरामा हाली ओडारमा फालेको हो भनेकोले दुवैको सल्लाहबाट उक्त बच्चा जन्माई मारी फालेकोमा पूर्ण विश्वास लाग्छ, निजहरुलाई कानून बमोजिम कारवाही गरी पाउँ भन्ने व्यहोराको देवीप्रसाद अधिकारीले मौकामा लेखाई दिएको घटना विवरण कागज ।

मिति २०६८/५/४ गतेको विहान ७:३० बजेको समयमा हामी आफ्नै घरमा थियौं । जाहेरवालाको बुहारी रीता मादेनले मेलबोटे ओडारमा बच्चा जन्माई मारी फालेको भन्ने सुनी थाहा पाएको हौं । निज रीता मादेनले आफ्नो श्रीमान विदेशमा रहेको मौका पारी फुरुम्बु-९ बस्ने सागर भन्ने मनवहादुर लिम्बूसँग अवैध यौन सम्बन्ध राखी गर्भ रहन गएको र उक्त कुरा समाजमा कोही कसैले थाहा नपाउन भन्ने मनसाय राखी दुवै प्रतिवादीहरुको मिलेमतो सल्लाहबाट बच्चा जन्माई कर्तव्य गरी मारी फालेकोमा पूर्ण विश्वास लाग्छ । दुवैलाई कानून बमोजिम कारवाही गरी पाउँ भन्ने समेत व्यहोराको रघुनाथ भण्डारी समेतको प्रायः एकै मिलानको बस्तुस्थिति मुचुल्का ।

मिसिल संलग्न प्रमाणबाट प्रतिवादीमध्येका रीता मादेनले सागर भन्ने मनवहादुर लिम्बूसँग यौनसम्पर्क गरी गर्भ रहेको र मिति २०६८।५।४ गते विहान घाँस काट्न जाँदा मेलबोटे ओडारमा निजले बच्चा जन्माई मारी फालेको, शव परीक्षण प्रतिवेदनमा उक्त शिशु समय पुगेर जन्मी रोएको, श्वास लिएको देखिएको, शिशुको वायाँ आँखा वरीपरी नीलडाम, तालुमा टुटुल्को उठेकाले दिमागमा रगत जम्न गई मृत्यु भएको भन्ने उल्लेख भएबाट प्रतिवादी रीता मादेनले शिशुको तालु गिदीसमेतमा प्रहार गरी मारेपछि प्लास्टिकको

बोरामा हाली अन्दाजी ५० मीटर टाढा अर्को ओढारमा लगी फालेको निर्विवाद रूपमा पुष्टि हुन आएकोले निजको उक्त कार्य मुलुकी ऐन, ज्यान सम्बन्धी महलको १ नं विपरित भई ऐ. को १३(३) नं.बमोजिमको कसूर हुँदा प्रतिवादी रीता मादेनलाई सोही १३(३) नं.बमोजिम सर्वस्वसहित जन्मकैद गरी पाउँ र अर्का प्रतिवादी मनबहादुर लिम्बुले रीता मादेनसँग यौनसम्पर्क गरी गर्भ रहेपछि रीता मादेनलाई बच्चा जन्माई मारी फाल्नु भनी बचन दिए पश्चात निजकै सहमती बमोजिम जिउँदो बच्चा जन्माई कर्तव्य गरी मारी ओढारमा फालेको तथ्य पुष्टि हुन आएकोले निजको उक्त कार्य मुलुकी ऐन, ज्यान सम्बन्धीको १ नं. विपरीत भई ऐ.को दफा १३(४) बमोजिमको कसूर हुँदा प्रतिवादी मनबहादुर लिम्बुलाई सोही १३(४) नं. बमोजिम जन्मकैद गरी पाउँ भन्ने समेत व्यहोराको वादी नेपाल सरकारको अभियोगपत्र ।

मेरो र यी प्रतिवादी सागर भन्ने मनबहादुर लिम्बूको घर एकै गाउँ छिमेकमा पर्दछ । हामी दुईबीच पोहोर साल श्रावण महिनामा चिनजान भएको थियो । यसै क्रममा हामीबीच शारीरिक सम्पर्क रही गर्भ रहयो । गर्भ रहेको कुरा ससुरालाई थाहा थियो, मेरो श्रीमानलाई थाहा थिएन । त्यसपश्चात उक्त गर्भलाई जन्म दिई हुर्काउने, बढाउने नै भन्ने म र यी प्रतिवादी सागरबीच सरसल्लाह भएको थियो । यसै क्रममा म मेलबोटे भन्ने ठाउँमा घाँस काट्न गएको थिएँ (गते र दिन मलाई थाहा भएन) त्यहाँ मलाई प्रसव पीडाले पछ्यारी म बेहोस हुन पुगे र त्यसै बेला बच्चा जन्मन गयो । बच्चा जन्मेपछि मलाई एकछिन हल्का होस आयो । त्यस बेला पानी परी रहेको थियो । मैले बच्चालाई हेर्दा बच्चा मरी सकेको थियो । मरी सकेकोले मैले आफूसँग हरीया मकै ल्याउनलाई लगेको हरियो बोरामा सो मृत बच्चालाई पोको पारी ओढार छेऊमा वसी रहेकी थिएँ । त्यसबेला मलाई गाउँकै बहिनी मनिता लिम्बूले देखी गाउँले बोलाई स्टेचरबाट गाउँलेले घरमा पुर्‍याई त्यहाँ केही बेर राखी पुनः ताप्लेजुङ्ग जिल्ला अस्पतालमा ल्याएका हुन् । त्यसपछि के भयो मलाई थाहा भएन । मेरो होस थिएन, मैले निज सागरसँगको मिलेमतो सल्लाहबाट उक्त शिशुलाई मारेको होइन, छैन । बच्चा मृत जन्मेको थियो भन्ने समेत व्यहोराको प्रतिवादी रीता मादेन लिम्बुले शुरु अदालतमा गरेको बयान ।

यी प्रतिवादी रीता मादेन लिम्बू र मेरो घर ओल्लो गाउँ पल्लो गाउँ ४५ मिनेटको बाटो पर्दछ । प्रतिवादी रीता मादेनको राजेन्द्र मादेन लिम्बुसँग विवाह हुँदा म पनि त्यहाँ निम्तो मान्न गएको थिए । त्यसै बेला चिनजान भयो । पछि सम्बन्ध प्रगाढ हुँदै हामीबीच शारीरिक सम्पर्क रहन गयो । फलस्वरूप गर्भ रहयो । मैले निज रीतालाई लु अब तिमी र म विवाह गरौं भन्दा निजले अहिल्यै मेरो यहाँ धेरै काम छ घर व्यवहार हेर्नुछ भनीन । हामी बीचमा गर्भ तुहाउने वा बच्चा जन्माई मारी फाल्ने कुनै कुरो थिएन । मिति २०६८/५/४ गते म अलैची गोदुदै थिए । करीव १ वजे मलाई फोन आयो, नेटवर्क नभएकोले स्पष्ट बुझिएन । पछि मैले ३ वजे मिसकल गरे, उताबाट फोन आयो मलाई ।

लु यहाँ रीताले बच्चा जन्माई मारिछे, तिमी चाँडै आउनु पन्यो प्रहरी आउन आँट्यो भन्दा म त्यहाँ पुगे । त्यहाँ पुगी रीतालाई सोधदा रीताले बच्चा मरेकै जन्मेको बताइन । बच्चा मरेकै जन्मेको हो या रीताले मारेकी हुन निजैले जानुन, मलाई थाहा भएन । रीताले चाँही मरेकै जन्मेको भनिन । त्यसपछि प्रहरी आई प्रहरीले मलाई समात्यो । मैले रीतालाई बच्चा जन्माई मारी फाल्ने कुनै सल्लाह दिएको थिइन, मिलेमतो थिएन सहयोग पनि गरेको होइन भन्ने समेत व्यहोराको प्रतिवादी सागर भन्ने मनबहादुर लिम्बुले शुरु अदालतमा गरेको बयान ।

पछि प्रमाण बुझ्दै जाँदा ठहरे बमोजिम हुने गरी प्रतिवादी रीता मादेन लिम्बु र सागर भन्ने मनबहादुर लिम्बुलाई मुलुकी ऐन, अ.बं.११८ को देहाय २ बमोजिम पुर्पक्षको लागी थुनामा राख्नु भन्ने मिति २०६८।६।४ को शुरु अदालतको आदेश ।

यसमा टाइपको त्रुटिबाट अभियोगपत्रको चौथो पानाको १६ औं हरफमा हाडदेवा-९ स्थित मेलवोटे लाई हाडपाड-९ हुन गई त्रुटि भएको हुँदा हाडपाड-९ को स्थानमा हाडदेवा-९ कायम गरी पाउँ भनी जिल्ला सरकारी वकिल कार्यालय, ताप्लेजुङबाट च.नं.१७९ मिति २०६८/८/४ मा लेखिएकोले हाडपाड-९ लाई हाडदेवा-९ कायम हुने गरी जिल्ला अदालत नियमावली, २०५२ को नियम १७ बमोजिम संशोधन गरी दिएको छ । प्रस्तुत आदेशलाई अभियो पत्रको अभिन्न अंग मानी सोको जानकारी प्रतिवादीहरूलाई र जिल्ला सरकारी वकील कार्यालय ताप्लेजुङलाई दिई मिसिल सामेल राखी कानून बमोजिम गर्नु भन्ने समेत व्यहोराको मिति २०६८/८/७ को शुरु अदालतको आदेश ।

मितिमा २०६८/५/५ मैले दिएको जाहेरी दर्खास्तको व्यहोरा पढी वाँची सुनी पाएँ । लेखिएको सम्पूर्ण व्यहोरा मैले भने अनुसार लेखिएको ठीक साँचो छ । घटनाको बारेमा मेरो दाजुको छोरा मनिता लिम्बुबाट मिति २०६८/५/५ गते बिहान ७ बजे सुनी थाहा पाएको हो भन्ने समेत व्यहोराको जाहेरवाला शेरबहादुर मादेनले शुरु अदालतमा गरेको बकपत्र ।

मिति २०६८।५।१७ को मैले गरेको कागजको व्यहोरा र सहीछाप मेरै हो । मैले प्रतिवादी रीता मादेनलाई घटनास्थलमा रगतपक्ष अवस्थामा देखेको हो । के भयो भनी सोधदा त्यतिकै भन्नु भयो । अनी म घर गई सबैलाई सो कुरा भनी हामी त्यहाँ पुग्दा उनी ओढारमा नगई त्यहाँबाट पचास मीटर तल मकैबारी बसेकी थिइन । उनलाई दाइहरूले बोकेर घर ल्याउनु भएको हो भन्ने समेत व्यहोराको प्रहरीमा कागज गर्ने मनिता लिम्बुले शुरु अदालतमा गरेको बकपत्र ।

मिति २०६८।५।१७ को मैले गरेको कागजको व्यहोरा र सहीछाप मेरै हो । म घटनास्थलमा जाँदा त्यहाँ ओढारमुनी रगतको टाटाहरू देखे । त्यसको १० मीटर परतिर सेतो प्लाष्टिकको बोरामा ओढारभित्रै फालिएको चिज देखे । त्यसका १०।२० मिटर परतिर प्रतिवादी रीता मादेन बसिरहेकी थिइन । प्रतिवादी मध्येका मनबहादुर त्यहाँ

थिएन। लोकलज्जाबाट बच्न योजना बनाई बच्चा मारी फालेको हो भन्ने समेत व्यहोराको घटनास्थल तथा वस्तुस्थिति मुचुल्कामा बस्ने नारायणप्रसाद भण्डारीले शुरु अदालतमा गरेको बकपत्र ।

मिति २०६८।५।१७ को मैले गरेको कागजको व्यहोरा र सहीछाप मेरै हो । प्रतिवादीहरुले नवजात शिशुजन्माई मारी फालेको लेखाई दिएको थिएँ भन्ने समेत व्यहोराको घटनास्थल मुचुल्काका मानिस कृष्णबहादुर मादेनले शुरु अदालतमा गरेको बकपत्र ।

प्रतिवादीहरुबीच यौनसम्पर्क भई गर्भ रही विहे गर्ने कुरा भएको ठिक हो । मलाई पनि थाहा भएको त्यही हो । मैले रीता मादेनलाई जाहेरवालाको घरमा सोध्दा निजले प्रसुती पिडा लागेपछि बेहोस भएको र होस खुल्दा बच्चा मरी रहेको थियो भन्ने बताएकी थिइन भन्ने प्रतिवादीहरुका साक्षी धनबहादुर लिम्बुले शुरु अदालतमा गरेको बकपत्र ।

मिति २०६८।५।१८ को मैले गरेको कागजको व्यहोरा र सहीछाप मेरै हो । मेलबोटे ओढारमा हामी पुग्दा त्यहाँ कोही पनि थिएन । राता टाटाहरु मात्रै थियो । शंका लागि खोज्दै जाँदा ४५ मीटर पर पुग्दा रीता मादेन बोलेको सुन्दा मैले मेलबोटे ओढारमा नानी जन्माई मारेर बोरामा हाली फालेको छु, राम्रो छोप्न मौका परेन । तिमी घाम नअस्ताई आएर अर्को ठाउँमा लगी पुर्नु भनी अर्का प्रतिवादी मनबहादुर लिम्बुलाई मोवाइलबाट भनेको सुनी थाहा पाई ओढारमा हेर्दा प्लाष्टिको बोरा देखेको हो । सोही आधारबाट सहमतीले उक्त घटना घटाएको भनी लेखाएको हो । मनबहादुर लिम्बु लास सार्न आउँदा प्रहरीले पक्राउ गरेका हुन भन्ने समेत व्यहोराको मौकामा कागज गर्ने देवी प्रसाद अधिकारीले शुरु अदालतमा गरेको बकपत्र ।

मिति २०६८।५।१७ को मैले गरेको कागजको व्यहोरा र सहीछाप मेरै हो । मैले घटनाको बारेमा जाहेरवालाबाट मिति २०६८।५।१८ गते थाहा पाएको हो भन्ने समेत व्यहोराको वस्तुस्थिति मुचुल्काका रघुनाथ भण्डारीले शुरु अदालतमा गरेको बकपत्र ।

मिति २०६८।५।१७ को मैले गरेको कागजको व्यहोरा र सहीछाप मेरै हो । घटनास्थलमा विहान पुगे । घटनाको बारेमा मनिता मादेनबाट थाहा पाएको हो । घटनास्थलमा बोरा भित्र मृतक नानी थियो र अलिक परतिर रीता मादेन लडीरहेकी थिइन भन्ने समेत व्यहोराको वस्तुस्थिति मुचुल्काका छवी लाबुङ लिम्बुले शुरु अदालतमा गरेको बकपत्र ।

मिति २०६८।५।१८ को मैले गरेको कागजको व्यहोरा र सहीछाप मेरै हो । मैले घटनास्थलमा सेतो बोराभित्र नानी मृत अवस्थामा पोको पारेको र पचार मिटर पर मकै बारीमा प्रतिवादी रीता मादेन रगतपक्षे अवस्थामा देखेको हो भन्ने समेत व्यहोराको घटनास्थल लासजाँच मुचुल्काका निकेश मादेनले शुरु अदालतमा गरेको बकपत्र ।

प्रतिवादीहरुबीच यौनसम्पर्क भई गर्भ रहेको स्विकारी दुवै जनाले विवाह गर्ने सल्लाह भएको हो । प्रतिवादी रीता मादेनले बच्चालाई मारेकी होइनन । मिति २०६८।५।१८

गते प्रतिवादी सागर भन्ने मनबहादुर लिम्बुसँग मेरो देखादेख भयो, बोलचाल भएन भन्ने समेत व्यहोराको प्रतिवादीका साक्षी सुरेन्द्र लिम्बुले शुरु अदालतमा गरेको बकपत्र ।

यसमा प्रतिवादी उपरको किटानी जाहेरी भए पनि निज मौकामा तथा अदालत समेतमा नवजात शिशु मार्नमा सहयोग र सहमती समेत दिएको होइन भनी बयान गरेको र जाहेरवाला समेतले प्रतिवादी मनबहादुरलाई प्रतिवादी रीताले फोनबाट बोलाएपछि आएको भनी बकपत्र गरेको देखिँदा नवजात शिशुलाई कर्तव्य गरी मार्ने कार्यमा यी प्रतिवादीको संलग्नता रहे भएको भन्न सकिने अवस्था रहेन । तसर्थ प्रतिवादी सागर भन्ने मनबहादुर लिम्बूले आरोपित कसूरमा प्रस्तुत मुद्दाबाट सफाई पाउने ठहर्छ । अर्का प्रतिवादी रीता मादेनको हकमा प्रतिवादी मनबहादुरसँगको अवैध यौनसम्पर्कबाट मरेको बच्चा जन्मिएको थियो भनी बयान गरे पनि शव परीक्षण प्रतिवेदनबाट नवजात शिशुको मृत्युको कारण निजको दिमागमा रगत जम्न गई मृत्यु भएको भन्ने उल्लेख भएबाट शिशु मृत नभई जिउँदो जन्मिएको भन्ने पुष्टि भई रहेकोले प्रतिवादी रीता मादेनको कथनमा विश्वास गर्न नसकी प्रतिवादी रीता मादेनले आरोपित कसूर गरेको ठहरी निज रीता मादेनलाई मुलुकी ऐन, ज्यान सम्बन्धी महलको १३ (३) नं.बमोजिम सर्वस्वसहित जन्मकैद हुने ठहर्छ । साथै प्रतिवादी रीता मादेन एक विवाहित महिला तथा बच्चाको आमासमेत रही समाजमा इज्जतसाथ बसेको अवस्थामा अवैध गर्भधारण भई बच्चा जन्मन गएकोले सामाजिक लोक लज्जाबाट बचन उक्त कार्य गरी जातकलाई मारेको देखिनुका साथै निज २२ वर्षकी भर्खरकी महिला रहेको तथा उक्त कार्य गर्न घातक हतियार समेत प्रयोग गरेको नदेखिँदा उपरोक्त बमोजिम सजाय गर्दा चर्का पर्ने देखिँदा निजलाई ५(पाँच) वर्ष कैदको सजाय उपयुक्त ठहरिएको हुँदा अ.व. १८८ नं.बमोजिम राय पेश गरिएको छ भन्ने ताप्लेजुङ्ग जिल्ला अदालतबाट भएको मिति २०६९।१।२१।५ को फैसला ।

प्रतिवादी सागर भन्ने मनबहादुर लिम्बु र प्रतिवादी रीता मादेनको पटकपटकको यौन सम्पर्कबाट गर्भ रही नवजात शिशु मार्ने दुवैको सल्लाह भएको, प्रतिवादी मनबहादुर लिम्बुले प्रतिवादी रीता मादेनलाई नवजात शिशु मार्न बचन दिए पश्चात रीता मादेनले जिउँदो बच्चा जन्माई कर्तव्य गरी मारी ओढारमा फालेको, प्रतिवादी रीता मादेनले बच्चा जन्मेपछि प्रतिवादी मनबहादुर लिम्बुलाई मेलबोटे ओढारमा नानी जन्माई मारी बोरामा हालेको छु । राम्रो छोप्ने मौका परेन, तिमी घाम नअस्ताई आई अर्को ठाउँमा आई पुर्नु भनी मोवाइलबाट भनेको कुरा सुनी थाहा पाउने देवीप्रसाद अधिकारीको बकपत्रसमेतबाट तथ्य स्थापित भई रहेको अवस्थामा रीता मादेनले फोनबाट बोलाएपछि सागर भन्ने मनबहादुर आएको भन्ने आधार लिई प्रतिवादीलाई सफाई दिएको शुरु अदालतको फैसला त्रुटिपूर्ण हुँदा सो बदर गरी प्रतिवादी सागर भन्ने मनबहादुर लिम्बुलाई अभियोगदावी अनुसार सजाय गरी पाउँ भन्ने वादी नेपाल सरकारको पुनरावेदनपत्र ।

मिति २०६८।५।४ गते बिहान म घाँस काट्न जाँदा पेट दुखी बेहोस भई होसमा आउँदा बच्चा जन्मिई मरी सकेको अवस्थामा देखेको हो । मैले बच्चालाई मारेको छैन । बच्चा कतिबेर जिउँदो थियो, कस्तो कर्तव्यजन्य कार्य भयो, मैले कसरी बच्चालाई मारेको हो भनी वादी पक्षबाट ठोस सबूद प्रमाण गुजार्न सकेको छैन । बच्चा मार्न मेरो मनसाय नभएको, मार्नुपर्ने सम्मको कारण नभएको अवस्था हुँदा र फौजदारी न्यायको सिद्धान्त एवं सर्वोच्च अदालतबाट प्रतिपादित सिद्धान्त विपरीत गई मलाई सजाय गर्ने गरेको शुरु अदालतको फैसला त्रुटिपूर्ण हुँदा सो बदर गरी अभियोग दावीबाट सफाई पाउँ भन्ने प्रतिवादी रीता मादेन लिम्बुको पुनरावेदनपत्र ।

यसमा प्रतिवादी रीता मादेनको पुनरावेदन वादी नेपाल सरकारलाई सुनाई सफाई पाएका प्रतिवादी सागर भन्ने मनबहादुर लिम्बूलाई मुलुकी ऐन, अ.बं.२०२ नं.तथा पुनरावेदन अदालत नियमावली, २०४८ को नियम ४७ बमोजिम झिकाई नियमानुसार पेश गर्नु भन्ने यस अदालतको मिति २०६९।१२।४ को आदेश ।

प्रतिवादी नै जातकको मृत्युको कारण भएकीले causation को मान्यता अनुसार पनि प्रतिवादीले सफाई पाउने देखिंदैन । अतः जातक जिउँदै जन्मेको र प्रतिवादीले ओडारमा जन्माई माटोले पुरी बोरामा हाली फालेबाट जातकको मृत्यु भएकोले सफाई पाउं भन्ने यी प्रतिवादी रीता मादेनको पुनरावेदन जिकिरसंग सहमत हुन सकिएन । लोकलाजको फलस्वरूप यस्ता शिशु हत्यामा राय लाग्ने कुरा एक निश्चित कानून नै भैसकेको र प्रतिवादी सागरसंग वैवाहिक जीवन बिताउने यी प्रतिवादीको प्रयास विफल भएपछि बच्चा मारेको यस मुद्दाको परिस्थितिबाट शुरुले प्रतिवादीलाई कैद वर्ष ५ हुनु पर्ने भनी व्यक्त गरेको राय न्यायको रोहमा मिलेकै देखिन्छ । पुनरावेदिका प्रतिवादी रीता मादेन लिम्बुले अभियोग दावी बमोजिम मुलुकी ऐन, ज्यान सम्बन्धीको महलको १३(३) नं.को कसूर गरेको ठहर्‍याई निजलाई सोही १३(३) नं. बमोजिम सर्वस्वसहित जन्मकैद गरी प्रतिवादी सागर भन्ने मनबहादुर लिम्बुले अभियोग दावीबाट सफाई पाउने ठहर्‍याएको ताप्लेजुङ्ग जिल्ला अदालतको राय सहितको मिति २०६९।१।२१।५ को फैसला मिलेकै देखिदा सदर हुने ठहर्छ । वादी नेपाल सरकार र प्रतिवादी रीता मादेन लिम्बुको पुनरावेदन जिकिर पुग्न सक्तैन भन्ने समेत व्यहोराको पुनरावेदन अदालत इलामको फैसला ।

बच्चालाई मैले मारेको होइन बच्चा मृत अवस्थामा देखेको हो । जन्मिएको बच्चालाई मार्ने मनसाय म पुनरावेदक प्रतिवादीको थिएन भनी अनुसन्धान र अदालतमा सत्य बेहोराको बयान दिएको छु । शुरु अदालतबाट अभियोग ठहर गर्दा बच्चाको टाउकोमा रगत जम्न गएको कारणले बच्चाको मृत्यु भएको भन्ने शव परिक्षण प्रतिवेदनबाट देखिएको हुँदा प्रतिवादीको बयानलाई विश्वास गर्न सकिएन भन्दै कसूरदार कायम गर्ने मुख्य आधार लिएको छु । वादी पक्षबाट म बच्चा जन्माउने आमाले जिउँदो बच्चा जन्माई के कस्तो कर्तव्यजन्य कसूर गरी बच्चा मारेको हो, मृतक बच्चाको शरीरमा कर्तव्य जन्य

घाउचोटहरू कहाँ थियो, जन्मेपछि कति समयसम्म बाँचेको थियो भन्ने कुराको पुष्टी एकातिर भएको छैन भने अर्को तिर वादी पक्षकै बुझिएका मानिसहरूले मरेको बच्चा फालेको देखिएकोले मारी फालेको भनी शंकासम्म व्यक्त गरेको पाइन्छ । कसैले पनि म पुनरावेदक प्रतिवादीले जिवित बच्चालाई यस्तो कर्तव्यजन्य कसूर गरी मारी फालेको भनी पुष्ट्याई गर्न सकेको अवस्था छैन । बच्चा जन्मदा म प्रतिवादी बेहोस अवस्थामा थिएपछि होसमा आउँदा बच्चा मरेको देखेको हुँ त्यस्तो अवस्थामा जन्मेको जिवित रहेको बच्चालाई मार्नुपर्ने कारण मनसाय म प्रतिवादीको थिएन अवैध रूपमा गर्भधारणा भए पनि दुवैपक्षको विवाह गरी बस्ने र बच्चा जन्माउने भन्ने सल्लाह भई सोही अनुसार बसी रहेको अवस्था थियो । मिसिल संलग्न कागज प्रमाणबाट पनि बच्चा मार्नुपर्ने सम्मको कारण र मनसाय म पुनरावेदक प्रतिवादीको रहेको देखिँदैन । बुझिएका मानिसहरूले बच्चा मृत अवस्थामा देखेको हुँदा मारी फालेको हो कि भन्नेसम्म शंका व्यक्त गरेको पाइन्छ । कसैले पनि म पुनरावेदकले जिवित बच्चालाई यस्तो कर्तव्यजन्य कसूर गरी मारी फालेको भनी पुष्ट्याई गर्न सकेको अवस्था छैन म प्रतिवादीको कसूरबाट बच्चाको मृत्यु भएको भन्ने वादी पक्षबाट ठोस सबुद प्रमाण गुर्जान नसकेको अवस्थामा शुरु जिल्ला अदालत र पुनरावेदन अदालत इलामले अनुमानको भरमा कर्तव्य ज्यान जस्तो गम्भिर कसूरमा कसूरदार कायम गरी भएको फैसलामा न्याय नपरी फौजदारी न्यायको सिद्धान्त विपरित भई बदरभागी छ ।

म पुनरावेदक प्रतिवादीले आरोपित कसूरबाट सफाई पाउने अवस्था विध्यमान रहे भएकोमा प्रमाण कानूनको विश्लेषण मुल्यांकन नगरी सम्मानित अदालतबाट भएको उक्त प्रतिपादित सिद्धान्त समेत पुनरावेदन अदालत इलाममा पुनरावेदन पत्रमा पेश गरी आर्कषित हुनुपर्ने जिकिर लिएकोमा पुनरावेदन अदालत ईलामबाट शुरु ताप्लेजुङ्ग जिल्ला अदालतको फैसलालाई मिलेको ठहर गरी पुनरावेदन अदालत ईलामबाट म पुनरावेदक प्रतिवादीलाई दोषी ठहर गरी भएको फैसलालाई सम्मानित अदालतबाट उल्ट्याई बदर गरी म पुनरावेदकलाई सफाई दिलाई पाउँ भन्ने समेत बेहोराको प्रतिवादी रिता मादेन लिम्बुको यस अदालत पर्न आएको पुनरावेदन पत्र ।

प्रतिवादी मनबहादुर लिम्बु र कसूर ठहर भएको सहप्रतिवादी रिता मादेनका बीचमा अवैध शारिरीक सम्बन्ध तथा संसर्गबाट मिति २०६८।५।४ गते नवजात शिशुको जन्म भएको र त्यसलाई प्रतिवादी रिता मादेनले कर्तव्य गरी मारेको तथ्यमा कुनै विवाद देखिँदैन । यी प्रतिवादी मनबहादुरले नै गर्भधारण गराएको नवजात शिशुलाई रिता मादेनले कर्तव्य गरी मारेको तथा बच्चाको मृत्युको मूल कारण (Causation) यिनै प्रतिवादी मनबहादुर नै रहे भएको मिसिल संलग्न प्रमाणबाट पुष्टी भइरहेको अवस्थामा उक्त वारदात सँग अभिन्न रूपमा जोडिएर रहेका (Integral part of crime) यी प्रतिवादीलाई वारदातबाट बाहेक गरी रिता मादेनलाई मात्र निरपेक्ष रूपमा कसूरदार ठहर गरी यी प्रतिवादीलाई सफाई दिने गरी भएको फैसला लैगिक न्यायको दृष्टिकोण समेतबाट त्रुटिपूर्ण छ ।

मनबहादुर लिम्बुले शुरुदेखि नै गर्भपतन गराउन तत्परता देखाएको र रिता मादेनसँग समग्र पछाडिका क्रियाकलापमा समेत सँगसाथ रहेको निजको बयान बेहोराबाट समेत पुष्टी हुन्छ । बच्चा जन्माउने क्रियामा रिता मादेनसँग साथमा रही तत्पश्चातका मार्ने कार्य तथा प्रकृयाहरूमा यी प्रतिवादी मनबहादुरको प्रत्यक्ष निर्देशन तहमा नियन्त्रण रहेको तथ्य वस्तुगत रूपमा (objectively projected) भइरहेको अवस्थामा यी प्रतिवादीको संलग्नताका भित्रको वास्तविक सार (Real Facts before the surface) लाई नपहिल्याई गरिएको निर्णय बदरभागी छ । रिता मादेनको लोग्ने विदेशमा रहेको परिस्थितिको अनुचित लाभ उठाई अवैध शारिरीक सम्बन्ध राखेको गर्भधारणा भइसकेपछि गर्भ पतनका लागि ताप्लेजुङ्ग जिल्ला अस्पतालमा साथै लिई गएको, गर्भ र ५ महिनाभन्दा बढीको भएपछि अस्पतालले गर्भ पतन गराउन नमानेपछि विवाह गर्ने लगायतका प्रलोभन देखाई घटनालाई प्रकाशन आउन नदिई थामथुन गरेको बच्चा जन्मने बेला आयो भनी रिता मादेनले भन्दा पहिले जन्मन देउ भनी विचार गरौंला भनी भनेको र सोही कुराको ताकेता रिताले यी प्रतिवादीलाई गर्दा पछिबाट रिता मादेनसँग फोन सम्पर्कबाट समेत टाढा रहेको जस्ता घटनाक्रमबाट बच्चा जन्मनसाथ मार्न लगाउन गरेको भूमिकालाई सुक्ष्म विश्लेषण नगरी सतही तवरले प्रतिवादी मनबहादुर लिम्बुलाई सफाई दिलाउने गरी भएको शुरु ताप्लेजुङ्ग जिल्ला अदालतको फैसलालाई सदर गर्ने ठहर्‍याएको पुनरावेदन अदालत इलामको फैसला उल्टी गरी यी प्रतिवादी मनबहादुर लिम्बुलाईसमेत अभियोग मागदावी बमोजिम सजाय ठहर गरी पाउँ भन्नेसमेत बेहोराको पुनरावेदक वादी नेपाल सरकारको यस अदालतमा पर्न आएको पुनरावेदन पत्र ।

नियम बमोजिम मुद्दा पेशी सूचीमा चढी पेश हुन आएको प्रस्तुत मुद्दामा पुनरावेदक नेपाल सरकारको तर्फबाट विद्वान उप-न्यायाधिवक्ता हरिशंकर ज्ञवालीले प्रतिवादी मनबहादुर लिम्बु र कसूर ठहर भएको सहप्रतिवादी रिता मादेनका बीचमा अवैध शारिरीक सम्बन्ध तथा संसर्गबाट मिति २०६८।५।४ गते नवजात शिशुको जन्म भएकोमा विवाद देखिंदैन । उक्त वारदातसँग अभिन्न रूपमा जोडिएर रहेका (Integral part of crime) यी प्रतिवादी सागर भन्ने मनबहादुर लिम्बुलाई शुरुदेखि नै गर्भपतन गराउन तत्परता देखाएको र रिता मादेनसँग समग्र पछाडिका क्रियाकलापमा समेत सँगसाथ रहेको निजको बयान बेहोराबाट समेत पुष्टी भएको र विषयवस्तुको वास्तविक सारभित्र प्रवेश नै नगरी सफाई दिने ठहर्‍याएको शुरु तथा पुनरावेदन अदालत इलामको फैसला बदरभागी छ भनी बहस जिकिर प्रस्तुत गर्नुभयो ।

त्यसैगरी पुनरावेदिका रिता मादेनको तर्फबाट उपस्थित विद्वान वैतनिक अधिवक्ता श्री नारायण देवकोटाले बच्चालाई रिताले मारेको कुरा कहींकतैबाट पुष्टी भएको छैन । बच्चा जन्माउने आमाले जिउँदो बच्चा जन्माई के कस्तो कर्तव्यजन्य कसूर गरी बच्चा मारेको हो, मृतक बच्चाको शरीरमा कर्तव्य जन्य घाउचोटहरू कहाँ थियो, जन्मेपछि कति

समयसम्म बाँचेको थियो भन्ने कुराको पुष्टी गर्न सकेको देखिंदैन। अर्कोतिर वादी पक्षकै साक्षीहरूले समेत बच्चा फालेको देखिएकोले मारी फालेको भनी शंकासम्म व्यक्त गरेको पाइन्छ । अनुमानको भरमा कर्तव्य ज्यान जस्तो गम्भिर कसूरमा कसूरदार कायम गर्नु फौजदारी न्यायको मर्म विपरित हुने हुँदा उक्त फैसला उल्टी गरीपाउँ भनी गर्नु भएको बहस जिकिर समेत सुनियो ।

विद्वान कानून व्यवसायीहरूको बहस जिकिर समेत सुनी मिसिल संलग्न शुरु तथा पुनरावेदन अदालत इलामको फैसला तथा वादी नेपाल सरकार तथा प्रतिवादी रीता मादेन लिम्बुको तर्फबाट परेको पुनरावेदनपत्र सहितका मिसिल संलग्न कागज प्रमाणहरू समेत अध्ययन गरी हेर्दा प्रस्तुत मुद्दामा शुरु ताप्लेजुङ जिल्ला अदालतको फैसलालाई सदर गर्ने ठहर्‍याएको पुनरावेदन अदालत इलामले गरेको फैसला मिलेको छु छैन पुनरावेदक वादी नेपाल सरकार तथा प्रतिवादी रीता मादेन लिम्बुको पुनरावेदन जिकिर पुग्न सक्ने हो, होइन भन्ने सम्बन्धमा निर्णय दिनुपर्ने देखियो ।

निर्णयतर्फ विचार गर्दा मिति २०६८।५।४ गतेका दिन बिहान प्रतिवादी रीता मादेनले नवजात शिशु सकुशल जन्माई लोकलाजको कारण बेइज्जती हुने डरले शिशुको बायाँ आँखा वरिपरि, तालु गिदी समेतमा प्रहार गरी मारी प्लास्टिकको बोरामा हाली जन्माएको स्थान भन्दा अं ५० मीटर टाढाको अर्को ओडारमा लगी फाली मुलुकी ऐन ज्यान सम्बन्धीको महलको १ नं विपरीत ऐं को १३(३) नं को कसूर गरेकीले निजलाई सोही १३(३) नं बमोजिम सर्वस्वसहित जन्मकैद तथा प्रतिवादी सागर भन्ने मनबहादुर लिम्बुको सहमति बेगर निजलाई सोझै नसोधी प्रतिवादी रीताले आफूखुशी यस्तो संगीन अपराध एक्लो प्रयासमा गरिन भनी मान्ने तथ्यसम्मत आधार र प्रमाण नरहेकोले प्रतिवादी सागर भन्ने मनबहादुर लिम्बुलाई उक्त महलको १३(४) नं बमोजिम जन्मकैद गरी पाउं भनी वादी नेपाल सरकारको तर्फबाट अभियोगपत्र दायर भएको देखिन्छ ।

शुरु ताप्लेजुङ जिल्ला अदालतबाट आरोपित कसूर गरेको प्रमाणित हुन नआएकोले प्रतिवादी सागर भन्ने मनबहादुर लिम्बूले आरोपित कसूरमा प्रस्तुत मुद्दाबाट सफाई पाउने र अर्का प्रतिवादी रीता मादेनको हकमा प्रतिवादी मनबहादुरसँगको अवैध यौनसम्पर्कबाट जन्म दिएको र नवजात शिशुको मृत्युको कारण निजको दिमागमा रगत जम्न गई मृत्यु भएको भन्ने उल्लेख भएबाट प्रतिवादी रीता मादेनले आरोपित कसूर गरेको ठहरी निज रीता मादेनलाई मुलुकी ऐन, ज्यान सम्बन्धी महलको १३ (३) नं.बमोजिम सर्वस्वसहित जन्मकैद हुने ठहर्‍याई सामाजिक लोकलाजको कारणले गर्दा आफैले जन्म दिएको शिशुको कर्तव्य गरी मारेको देखिँदा मुलुकी ऐन, ज्यान सम्बन्धी महलको १३ (३) नं.बमोजिम सजाय गर्दा चर्कैो पर्ने देखिँदा निजलाई ५(पाँच) वर्ष कैदको सजाय हुने ठहर्‍याई मुलुकी ऐन अ.व. १८८ नं.बमोजिम राय व्यक्त गरिएको फैसला उपर वादी नेपाल सरकारले प्रतिवादी सागरलाई पनि अभियोगदावी बमोजिम सजाय गरी पाउं भनी तथा प्रतिवादी रीताले अभियोग

दावीबाट सफाई पाउँ भनी पुनरावेदन अदालत इलाममा पुनरावेदन गरेकोमा पुनरावेदन अदालत इलामले शुरु ताप्लेजुङ जिल्ला अदालतको फैसला सदर हुने ठहरी फैसला भए उपर वादी नेपाल सरकार तथा प्रतिवादी रीता मादेनको तर्फबाट यस अदालतमा पुनरावेदन परी निर्णयार्थ पेश हुन आएको देखियो।

मेरो छोरा राजेन्द्र लिम्बू र रीता मादेनबीच परम्परा अनुसार विवाह भई हाल छोरा विदेशमा रहेकोमा सागर भन्ने मनबहादुर लिम्बुसँग अवैध यौन सम्बन्धबाट रीताले गर्भधारण गरी हाडदेवा-९ स्थित मेलबोटे ओडारमा बच्चा सागर भन्ने मनबहादुर लिम्बुको मिलेमतो सहयोगबाट मारी फालेको हो भनी भनेको हुँदा दुवैजनाको मिलेमतोबाट जिउँदो बच्चा जन्माई मारी फालेकोले निजहरू सागर लिम्बू र रीता लिम्बूलाई मुलुकी ऐन, ज्यान सम्बन्धीको महल बमोजिम कारवाही गरी पाउँ भन्ने समेत व्यहोराको शेरबहादुर लिम्बुको जाहेरी दरखास्तबाट प्रस्तुत मुद्दाको उठान भएको देखिन्छ।

हरियो रंगको प्लाष्टिकको बोरामा पोका पारी ओडारमा फालेको अवस्थामा रहेको नवजात शिशुको लाशको कपाल माटोले लतपतिएको कालो देखिएको, नाक माटोले भरिएको, बायाँ आँखामा हल्का रगत जस्तो देखिएको भन्ने समेत व्यहोरा घटनास्थल लास जाँच प्रकृति मुचुल्काबाट देखिन्छ भने शव परीक्षण प्रतिवेदनमा The post mortem features are in consistent with early neonatal death due to sub-dural hematoma (नवजात शिशुको दिमागमा रगत जम्न गई मृत्यू भएको) भन्ने उल्लेख भएको देखिँदा नवजात शिशुको कर्तव्यबाट भएको पुष्टी हुन आयो।

बच्चा मैलै मारेको होइन कर्तव्यबाट मरेको भन्ने पुष्टी हुन सकेको छैन आरोपित कसूरबाट सफाई पाउँ भन्ने प्रतिवादी रीता मादेन लिम्बुको पुनरावेदन जिकिर सम्बन्धमा हेर्दा निजको अनुसन्धान अधिकारी समक्ष भएको बयान हेर्दा श्रीमान विदेश मलेसियामा गएको बेला मेलापातका क्रममा चिनजान भएका मानिस मनबहादुर लिम्बुसँगको अवैध सम्बन्धबाट गर्भ रही नवजात शिशुको जन्म भएको तथ्यलाई स्वीकारै गरी बयान गरेको देखिन्छ भने मिति २०६८/५/४ गते विहान घाँस काट्न बारीमा गएकोमा असाध्यै पेट दुःखी बारी नजिकै रहेको मेलबोटे ओडारमा बच्चा जन्मन लाग्दा म बेहोश भएछु, पछि होशमा आउँदा बच्चा जन्म मरिसकेको देखी अवैध रुपमा रहेको गर्भ गाँउमा थाहा पाउने डरले मृतक बच्चा बोरामा हाली बच्चा जन्मेको स्थानदेखि केही तल रहेको ओडारमा फालेको हो । बहोस भई म होसमा आउँदा बच्चाको मृत्यु भई सकेको थियो भनी बच्चा मारेको कुरामा इन्कार रही बयान गरेको देखिन्छ भने अदालत समक्ष भएको बयान व्यहोरा समेत एकै मिलानको रहेको देखिन्छ।

प्रहरीमा कागज गर्ने मनिता लिम्बु वस्तुस्थिति मुचुल्काका नारायण प्रसाद भण्डारी, रघुनाथ भण्डारी, छवी लाबुङ लिम्बु, जाहेरवाला शेरबहादुर लिम्बु घटनास्थलमा कागज गर्ने कृष्णबहादुर मादेन मौकामा कागज गर्ने देवीप्रसाद अधिकारी घटनास्थल मुचुल्काका निकेश

मादेनले अदालत समक्ष उपस्थित भइ गरेको बकपत्रमा रीता मादेन लिम्बु र सागर भन्ने मनबहादुर लिम्बुका बीचको अवैध गर्भधारणबाट नवजात शिशुको जन्म भएको र अवैध सन्तानको कारण कर्तव्यबाट उक्त शिशुको हत्या गरी मेलबोटे भन्ने ओडारमा प्लाष्टिकको बोरा मा मारी फालेको हुनुपर्छ भनि बकपत्र गरेको देखिन्छ ।

यी प्रतिवादीको मौकाको बयान व्यहोराबाट बच्चा जन्मन लाग्दा बेहोश भएको र होश आउँदा नानी पैदा भै मरिसकेको भन्ने व्यहोरा उल्लेख भएको देखिन्छ, तापनि प्रत्यक्षदर्शी मनिताको मौकाको कागजमा दिशा गर्न जाँदा प्र रीता ओडारमा बसेको देखेकी र दिशा गरी फर्कदा निज बसेको स्थानमा रगत देखेकी र निजले केही चीज माटोले छोप्दै गरे जस्तो लागी भनी उल्लेख भएको भन्ने व्यहोरा उल्लेख भएको देखिन्छ । लाशजाँच मुचुल्काबाट जातकको शरीर भरि माटो लागेको भन्ने देखिनुको साथै The post mortem features are in consistent with early neonatal death due to sub-dural hematoma (नवजात शिशुको दिमागमा रगत जम्न गई मृत्यु भएको) भन्ने शव परीक्षण प्रतिवेदनमा उल्लेख भएको देखिनु साथै जन्मेको स्थान भन्दा ५० मीटर पर लगी अर्को ओडारमा जातकको मृत लाश भेटिनु जस्ता घटनाक्रमहरूबाट बेहोशीबाट भर्खर होशमा आउने व्यक्तिबाट हुन सक्ने प्रकृतिका देखिंदैन । प्रतिवादी रीताले प्रसव पीडाले म तिन चार कान्ला तल लडेको हो ओडारमा फालेकी होइन भनी जिकिर लिएको देखिएपनि निजको बेहोशीको जिकिर प्रमाणित हुन सकेको देखिंदैन । जातकको शारीरिक लक्षणमा शव परीक्षण प्रतिवेदनमा उल्लेख भए बमोजिमका Sub conjunctival hemorrhage on left eye, abrasion mark present over left side of neck, no obvious congenital anomaly, brain scalp hematoma जस्ता लक्षणहरू देखिएको पाइन्छ । मृत जन्मेको जातकको दिमागमा रक्त संचार सम्भव नभएको तर शव परीक्षण प्रतिवेदनमा नवजात शिशुको दिमागमा रगत जम्न गै मृत्यु भएको भनी उल्लेख भएबाट र यी प्रतिवादीले ढुङ्गामा जातक ठोक्किएर मरेको सम्भव हुन सक्ने भनी मौकामा स्वीकार गरेकी तथ्य समेतबाट जातक जिउँदै जन्मेको कुरा प्रमाणित हुन्छ । तसर्थ जातक जिउँदै जन्मेको र प्रतिवादीले ओडारमा जन्माई (माटोले पुरी) बोरा मा हाली फालेबाट जातकको मृत्यु भएको अवस्थामा आरोपित कसूरबाट सफाई पाउं भन्ने यी प्रतिवादीको पुनरावेदन जिकिरसंग सहमत हुन सकिएन ।

अब अर्का प्रतिवादी सागर भन्ने मनबहादुर लिम्बु विरुद्धको वादी नेपाल सरकारको अभियोगदावीका सम्बन्धमा हेर्दा प्रतिवादी सागर भन्ने मनबहादुर लिम्बुले अधिकारप्राप्त अधिकारी र अदालतसमक्ष गरेको बयानमा आरोपित कसूरमा पूर्णतः इन्कार रहेको देखिन्छ भने यी प्रतिवादी सागर भन्ने मनबहादुर लिम्बुले नवजात शिशुलाई कर्तव्य गरी मारेका हुन निजको वारदातस्थलमा निजको संलग्नता थियो भन्ने भरपर्दो प्रमाणको सर्वथा अभाव रहेको देखिन्छ । घटनास्थल मुचुल्का वस्तुस्थिति मुचुल्का तथा मौकामा कागज गर्ने व्यक्तिहरूको भनाई समेतबाट घटनास्थलमा निजको संलग्नता थियो भनी भन्न सकेको देखिंदैन भने प्रत्यक्षदर्शी साक्षीको समेत सर्वथा अभाव रहेको देखिन्छ । कर्तव्य गरी मार्नमा निजको

समेत सहभागिता रहेको थियो भन्ने कुरा सह-अभियुक्त रीता मादेनले पोल गरेको अवस्था समेत मिसिल प्रमाणबाट देखिँदैन। प्रतिवादी रीताको बयान व्यहोराबाट निज र प्र रीता बीच विवाह गरी बच्चा जन्माई बस्ने सहमति भएको भन्ने देखिन्छ। प्रतिवादी सागर भन्ने मनबहादुर लिम्बुको सहमति बेगर निजलाई सोझै नसोधी प्रतिवादी रीताले आफूखुशी यस्तो संगीन अपराध एक्लो प्रयासमा गरिन भनी मान्ने तथ्यसम्मत आधार प्रमाण नरहेको भन्ने जस्ता अनुमानको कुरामा भर परी वादी नेपाल सरकारको अभियोग दावी प्रस्तुत हुन आएको देखिन्छ।

जहाँसम्म मौकामा कागज गर्ने देवीप्रसादले नानी जन्माई मारेर बोरामा हालेर फालेकी छु तिमी अर्को ठाउँमा लगी पुर्नु भनी प्र रीताले फोनमा मनबहादुरसंग बोलेको सुने भनी बकपत्र गरेको कुरा छ निजले मौकामा लेखाएको कुरा भन्दा बिल्कुल फरक कुरा उल्लेख गरेको त्यस्तो बकपत्र प्रतिवादी सागर विरुद्ध समेत प्रमाणमा लिन मिल्ने देखिँदैन। देवीप्रसादको सो भनाई बाहेक अरु प्रतिवादी सागर भन्ने मनबहादुर लिम्बुलाई कसूरदार ठहर गर्ने भरपर्दो ठोस प्रमाण देखिँदैन। अर्को तर्फ देवीप्रसादकै बकपत्रलाई आधार मान्ने हो भनेपनि मार्ने कुरामा प्रतिवादीहरु बीच योजना बनेको भन्ने कुरा प्रमाणित नभै मारिसकेको जातकलाई फाल्ने कुरामा सहयोगको अपेक्षा गरिएको अनुमानसम्म गर्न सकिन्छ। कोरा अनुमानबाहेक प्रतिवादी सागर विरुद्धको अभियोगदावीलाई वादीले निर्विवाद र शङ्काहित प्रमाणबाट प्रमाणित गर्न सकेको नदेखिनुका साथै शङ्काको सुविधा अभियुक्तले पाउने नै देखिँदा प्रतिवादी सागर भन्ने मनबहादुर लिम्बुलाई अभियोगदावी बमोजिम सजाय गरी पाउं भन्ने वादी नेपाल सरकारको पुनरावेदन जिकिरसंग सहमत हुन सकिएन।

शुरु तथा पुनरावेदन अदालतले प्रतिवादी रीता मादेन लिम्बुका हकमा मुलुकी ऐन अ.व. १८८ नं बमोजिम ५ वर्षको कैद हुन व्यक्त रायका सन्दर्भमा विचार गर्दा निजका हकमा मुलुकी ऐन ज्यान सम्बन्धी महलको १ नं. को कसूरमा ऐजनको १३(३) बमोजिम सर्वस्व सहित जन्म कैदको सजाय ठहर भएको देखिन्छ तापनि कसूरदारको कसूर गर्दाको परिस्थिति, कसूरको मात्रा र कसूरदारउपर तोकिएको सजायको असर बीचको सामञ्जस्यतालाई विवेकसङ्गतरूपमा विचार गरेरमात्रै अ.व. १८८ नं. नम्बरको प्रयोग गर्नुपर्ने देखिन्छ। प्रस्तुत मुद्दामा प्रतिवादी रीता मादेन लिम्बुले लोग्ने विदेश गएको परिस्थितिमा परपुरुषसँग अवैध यौन सम्बन्ध राखेको र सोही कारणबाट गर्भधारण भएको देखिन आउँछ। आफ्नो लोग्ने छँदाछँदै अर्काको लोग्नेसँग शारिरीक सम्बन्ध हुनु तथा समयमै गर्भपतनको प्रयास विफल भएपछि विवाह गरी बस्ने योजना बनाएको र सो समेत असफल हुने अवस्था उत्पन्न भएपछि बाध्य भई आफैले जन्म दिएको शिशुको कर्तव्य गरी मारेको घटनाक्रमबाट पुष्टी हुन आउँछ। प्रस्तुत मुद्दाको घटना एवं परिस्थिति हेर्दा सामाजिक लोकलाजको कारण आफैले जन्म दिएको शिशुलाई मार्नुपर्ने परिस्थिति यी प्रतिवादी रीता मादेनलाई भएको देखिन्छ। तसर्थ शुरु तथा पुनरावेदन अदालतले

प्रतिवादीलाई मुलुकी ऐन अ.व. १८८ नं. बमोजिम कैद वर्ष ५ हुनु पर्ने भनी व्यक्त गरेको राय न्यायको रोहमा मिलेकै देखिन आयो ।

अतः माथि विवेचना गरिएका आधार कारण र प्रमाण समेतबाट पुनरावेदक प्रतिवादी रीता मादेन लिम्बुले अभियोग दावी बमोजिम मुलुकी ऐन, ज्यान सम्बन्धीको महलको १३(३) नं.को कसूर गरेको ठहर्‍याई निजलाई सोही १३(३) नं. बमोजिम सर्वस्वसहित जन्मकैद भई मुलुकी ऐन अ.व. १८८ नं. बमोजिम ५ वर्षको कैद हुने भनी व्यक्त रायलाई सदर हुने तथा प्रतिवादी सागर भन्ने मनबहादुर लिम्बुले अभियोग दावीबाट सफाई पाउने ठहर्‍याएको ताप्लेजुङ्ग जिल्ला अदालतको राय सहितको मिति २०६९/११/२१/५ को फैसला सदर हुने ठहर्‍याएको पुनरावेदन अदालत इलामको मिति २०७०/२/१९ को फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने ठहर्छ । अभियोग दावी बमोजिम प्रतिवादी सागर भन्ने मनबहादुर लिम्बुलाई सजाय गरी पाउँ भन्ने वादी नेपाल सरकार र अभियोग दावीबाट सफाई पाउँ भन्ने प्रतिवादी रीता मादेन लिम्बुको पुनरावेदन जिकिर पुग्न सक्तैन । अरुमा तपसील बमोजिम गर्नु ।

तपसील

माथि ठहर खण्डमा लेखिए बमोजिम प्रतिवादी रीता मादेन लिम्बुलाई मुलुकी ऐन अ.व. १८८ बमोजिम कैद वर्ष ५ हुन व्यक्त भएको राय सदर हुने ठहरेकाले निज प्रतिवादीलाई शुरु जिल्ला अदालतले राखेको सर्वस्व सहित जन्मकैदको लगत कट्टा गरी निजलाई मिति २०६८/५/११ गते प्रहरी हिरासतमा रही मिति २०६८/६/४ को जिल्ला अदालतको आदेशले थुनामा रहेको देखिँदा सोही मितिदेखि ५ वर्षको कैदको लगत कसी मिति २०७३/५/१० सम्म कैदमा राखी अन्य कारणबाट थुनामा राख्नु नपर्ने भए २०७३/५/११ गते थुनाबाट मुक्त गरिदिनु भनी शुरु ताप्लेजुङ्ग जिल्ला अदालतमा लेखि पठाईदिनु १
प्रस्तुत मुद्दाको दायरीको लगत कट्टा गरी मिसिल अभिलेख शाखामा बुझाई दिनु २

का.मु. प्रधान न्यायाधीश

उक्त रायमा सहमत छु ।

न्यायाधीश

ईति सम्बत २०७३ साल वैशाख ३० गते रोज ४ शुभम्..... ।

इजलास अधिकृत: रामप्रसाद बस्याल

कम्प्यूटर टाईप: विकेश गुरागाई